DOI: http://doi.org/10.15407/bv2020.03.018

УДК 023.4:929Белен-де-Баллю:027.7:378.4(477.54-25)

Марина Боброва,
завідувачка відділу, ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5197-898X
Центральна наукова бібліотека Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна
e-mail: rare.cnb@karazin.ua

Ірина Кононенко,
завідувачка сектору, ORCID: https://orcid.org/0000-0001-6981-9418
Центральна наукова бібліотека Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна
e-mail: koniryna@gmail.com

Перший бібліотекар університетської книгозбірні

У публікації висвітлюється історія заснування бібліотеки Імператорського Харківського університету і початок формування її книжкового фонду. Увага зосереджена на особистості першого бібліотекаря університетської книгозбірні, професора Я. Я. Белена-де-Баллю (1753–1815) та його діяльності. Наведено список книг з автографами Белена-де-Баллю, які і дотепер зберігаються у фонді книжкових пам'яток Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

К л ю ч о в і с л о в а: Я. Я. Белен-де-Баллю, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, історія університетської бібліотеки, книги з автографами.

Бібліотека Харківського університету була заснована одночасно з університетом, але комплектування бібліотечного фонду розпочалося за два роки до відкриття вишу. Ще у 1803 р. В. Н. Каразін – засновник університету – придбав для майбутньої університетської книгозбірні 3219 видань, які були доставлені із Санкт-Петербурга. Церемонія урочистого відкриття першого у Східній Україні університету в провінційному Харкові відбулася 17(29) січня 1805 р. А на другий день на засіданні Ради обрали першого бібліотекаря – професора Я. Я. Белен-де Баллю.

Яків Якович Белен-де-Баллю (фр. Jacques Nicolas Belin de Ballu; 28.02.1753, Париж – 16.06.1815, Санкт-Петербург) – філолог, професор грецької, французької та латинської словесності Імператорського Харківського університету. Він народився у Парижі в родині адвоката. Відомостей про його виховання та навчання не знайдено. Белен-де-Баллю переклав французькою мовою твори давньогрецьких авторів Аппіана і Лукіана, які були видані у другій половині 80-х років XVIII ст. Ці праці свідчили про грунтовне знання грецької мови, переклади були точними й стилістично довершеними, відмінно передавали суть оригіналу. Саме переклади Лукіана в шести томах сприяли обранню Белена-де-Баллю членом Паризької академії написів і красномовного письменства, яка у подальшому ввійшла до складу Національного інституту в Парижі. Також вчений був радником монетного департаменту Франції і членом Московського товариства дослідників природи [14, с. 146].

У 1803 р. Белен-де-Баллю отримав запрошення від попечителя Санкт-Петербурзького учбового округу М. М. Новосільцева, тимчасово виконуючого обов'язки відсутнього на той час попечителя Харківського учбового округу С. Й. Потоцького, очолити кафедру у Харківському університеті, і 4 грудня був назначений професором грецької і французької словесності [5, с. 33]. У 1804 р. створюється комітет з підготовки до відкриття університету у Харкові, до складу якого ввійшли професори: І. С. Рижський, І. Ф. Тимковський, Т. Ф. Осиповський, Ф. О. Делавінь і Я. Я. Белен-де-Баллю. Кожний із них виконував певне коло обов'язків, які стосувалися організації університету. Я. Я. Белен-де-Баллю займався підготовчими роботами з облаштування університетської бібліотеки.

На церемонії відкриття Харківського університету Я. Я. Белен-де-Баллю виголосив промову латинською мовою про необхідність наук при оволодінні воєнною справою та про доцільність використання філософії у воєнному мистецтві [18]. Студентам він викладав такі предмети: давньогрецьку граматику, стародавніх авторів – Геродота, Гомера, Лукіана, грецьку археологію, римську та французьку літератури, італійську мову, правила красномовства.

На урочистому зібранні Харківського університету 30 серпня 1807 р. у доповіді Я. Я. Белен-де-Баллю доводив, яке виховання має переваги: суспільне чи домашнє [16].

У грудні того ж року вчений отримав ступінь доктора філософії honoris causa за рішенням Ради Харківського університету. Професор обирався деканом словесного відділення у 1808 та 1809 роках. Також очолював кафедру латинської словесності і протягом декількох років читав курс латинської словесності. За дорученням універси-

© Боброва М., Кононенко І., 2020

тету уклав латинську хрестоматію, яка була видана в університетській друкарні 1809 р. [15]. Упродовж семи років навчав студентів французької словесності. У 1810–1811 рр., за розпорядженням імператора, Я. Я. Белен-де-Баллю отримував грошову допомогу за викладання французької словесності та інших предметів за сумісництвом.

У 1811 р., за особистим проханням Я. Я. Белен-де-Баллю, його переводять до Санкт-Петербурзького педагогічного інституту ординарним професором грецької мови та словесності. У цьому ж році його обирають почесним членом Харківського університету. Після смерті 16 червня 1815 р. дружина і діти професора отримували пенсію і від Харківського університету, і від Петербурзького педагогічного інституту у рівних частинах.

Я. Я. Белен-де-Баллю був талановитим викладачем і красномовним оратором, великим знавцем класичної давнини, володів різноманітними знаннями і користувався авторитетом серед студентів і колег. Добродушний товстун, чудовий оповідач, легкий у спілкуванні, маючи поетичні і музичні здібності, завжди викликав прихильність до себе оточуючих. Дотепер збереглися відгуки сучасників про професора та його перебування у Харкові.

Німецький філолог Х. Ф. Роммель, професор Харківського університету у 1811–1814 рр. у своїх спогадах писав: «Баллю приобрел известность своею историею греческого красноречия и стоит того, чтоб на нем остановиться. Забавный оригинал, фантазер, поэт, неутомимый говорун, он пел, декламировал; в обществе был вечно любезен и вечно рассеян, дома страдал от бестолкового хозяйства своей супруги, неудачно выбранной в Париже. Его непринужденность не знала границ… Впоследствии он перешел в Петербург, в педагогический институт, где читал по-французски лекции греческой литературы и имел успех, благодаря необыкновенному декламаторскому таланту» [9, с. 62–63]. Студент Харківського університету у 1814–1816 рр. А. Г. Розальон-Сошальський згадував: «Остается мне сказать об очень интересной личности Bellin de Ballue. Он выбыл тоже до меня, но мне хорошо известно как то, что он превосходно, с одушевлением, преподавал французскую литературу…» [7, с. 37].

Через слабке знання російської мови Баллю часто потрапляв у комічні ситуації. Як приклад, на ринок він ходив зі словником і своєю неправильною вимовою і незрозумілими словами викликав сміх в оточуючих [8, с. 121–122]. З цієї ж причини виписки з постанов правління Університету повідомлялися йому в перекладі французькою мовою, а при укладанні бібліотечних документів він припускався незначних помилок [10, с. 8].

18 січня 1805 р. на першому засіданні Ради університету Я. Я. Белена-де-Баллю обирають інспектором казеннокоштних студентів (був ним до 1807 р.) і університетським бібліотекарем. Йому доводилось постійно поєднувати викладацьку діяльність і обов'язки бібліотекаря. Він чимало зробив для створення і організації бібліотеки на початковому етапі. У перші роки до бібліотеки книги надходили без будь-яких списків, а інколи й зовсім не були зареєстровані. Тому перед Беленом-де-Баллю постало завдання упорядкування бібліотечного фонду і він негайно приступив до його виконання [1, с. 22]. Професор розбирав книги, записував їх до каталогу, відбирав видання, які потребували переплетення. Для цієї роботи залучили палітурника Ведде, якого до Харкова запросив В. Н. Каразін.

Університету було складно розпочинати свою діяльність, не маючи достатньої кількості необхідних книг, посібників для забезпечення навчального процесу, викладання, наукової діяльності. Коштів, які виділялися бібліотеці для придбання необхідних видань, було дуже мало. Цей недолік деякою мірою усували іноземні професори-викладачі, котрі приїзджали до Харкова з власними запасами літератури зі своїх предметів. Джерелами поповнення бібліотечного фонду також були численні дари і пожертвування.

У 1805 р. забезпечення університету книгами здійснював петербурзький книгар В. Циммсен, з котрим був підписаний контракт. Він же відкрив у Харкові першу книжкову лавку, з якої до бібліотеки було передано 435 примірників різних видань. Згодом, за сприяння університету у місті відкрилася ще одна книжкова крамниця власника московських книготорговельної і видавничої фірм М. Глазунова [4, с 105].

Університет організував власну друкарню, яка покликана була друкувати видання з тих дисциплін, що викладалися в університеті та училищах учбового округу. Першою книгою, яка побачила світ в університетській друкарні у 1805 р., став підручник з риторики ректора І. С. Рижського «Опыт риторики». За перші десять років діяльності друкарні було видано понад 200 книг, підручників, брошур загальним тиражем майже 100 тисяч примірників, у т. ч. іноземними мовами.

Перший Статут університету 1804 р. передбачав наявність каталогів у бібліотеці. До обов'язків бібліотекаря входило обов'язкове інформування Ради університету про нові надходження, про місцезнаходження кожної книги в каталогах [12, с. 250].

У архіві ЦНБ частково збереглися рукописні списки з переліками книг, а також іноземних, вітчизняних журналів з математики, економіки і політики, які надійшли до бібліотечного зібрання на початку XIX ст. Проаналізувавши почерк, можна дійти висновку, що записи на аркушах блакитного кольору, які зшиті в окремі зошити формату 2°, зроблені саме рукою Я. Я. Белена-де-Баллю. Підтвердженням цього є і наявність його підпису в кінці тексту. На папері проглядається філігрань зі вказаним роком – 1806. Кожний зошит має свій номер, вказаний на першому аркуші-титулі. Запис окремого видання містить порядковий номер, прізвище автора, назву, рік видання, кількість томів і формат. Аркуші пронумеровані, прошнуровані та скріплені сургучною печаткою Імператорського Харківського університету, наприкінці – підпис: «Prof. De Ballu». Деякі зошити підписані неодмінним засідателем правління Т. Ф. Осиповським.

За час Я. Я. Белена-де-Баллю у бібліотеці з 1804-го по 1811 р. були записані всі нові книги та інші види друкованої продукції. У 1805 р. за 5000 крб вдалося придбати колекцію естампів кількістю 2575 аркушів. Всі вони були детально описані. У 1806 р. за 1500 крб університет придбав книжкове зібрання (584 т.) німецького вченого-енциклопедиста П. С. Палласа. Тоді ж харківський єпископ Христофор Суліма подарував бібліотеці 50 примірників різних видань [6].

У 1806 р. Харківський університет купив у невідомої особи колекцію грецьких рукописів. До її складу входили манускрипти богословського, філософського, медичного змісту. Першому університетському бібліотекареві належить заслуга опису 17 кодексів, на багатьох з яких збереглися написи, зроблені особисто Я. Я. Беленом-де-Баллю у процесі їх дослідження. 1807 р. він розмістив своє дослідження в університетському виданні «Огляд публічних читань в Імператорському Харківському університеті 17 серпня 1807 року – 30 червня 1808 року» [17]. Хоча Белен і допустив деякі погрішності при датуванні окремих манускриптів, на думку сучасних дослідників, його опис безсумнівно становить наукову та історичну цінність [11; 13].

На сьогодні унікальне зібрання грецьких рукописів Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна налічує 24 кодекси XII–XVIII ст. У 2003 р. видано науковий каталог цієї колекції, а у 2012-му підготовлено його перевидання, значно розширене і доповнене [2; 3].

На початковому етапі існування Харківського університету посаду бібліотекаря за невелику доплату обіймали професори, поєднуючи викладацьку діяльність з роботою у бібліотеці (згідно з § 74 Статуту університету 1804 р.). Серед бібліотекарів та їх помічників було чимало авторитетних учених, які зробили вагомий внесок у становлення та розвиток університетської книгозбірні. З 1805-го по 1830 р. університетську бібліотеку очолювали професори: Я. Я. Белен-де-Баллю (1805–1811), А. А. Дегуров (1811–1817), Б. Й. Рейт (1817–1824), В. Я. Джунковський (1824–1826), Д. С. Борзенков (1826–1828), І. М. Данилович (1829–1830). Слід зазначити, що В. Я. Джунковський, керуючи бібліотекою, одночасно виконував й обов'язки ректора університету. Саме йому належить укладання першого систематичного каталогу всіх наявних у бібліотеці на той час книг (16 781 прим.), який був надрукований у 1824 р. [19].

Висновки. Професори-бібліотекарі розуміли роль і значення книгозбірні для навчального процесу, але, на жаль, через велику зайнятість не завжди мали можливість приділяти їй належну увагу. Не будучи обізнаними з тонкощами бібліотечної справи, вони в міру своїх сил і знань намагалися упорядкувати бібліотечний фонд, складали списки необхідних видань за заявками викладачів, вели каталоги, видавали літературу, готували записки про неповернуті книги та ін. Але найціннішим було те, що вони дарували свої твори, книги з власних зібрань університетській бібліотеці. Й дотепер у колекціях ЦНБ ХНУ імені В. Н. Каразіна зберігаються книги з автографами першого університетського бібліотекаря Я. Я. Белена-де-Баллю.

Книги з автографами Я. Я. Белена-де-Баллю

1. Catalogue du jardin des plantes de s.e. monsieur le comte Aléxis de Razoumoffsky… S. l., 1808. [6], 143 p.

Напис: «Donné par le Bibliothécaire De Ballu».

Шифр зберігання ЦНБ: РК № 77650.

2. Graffigny de. Lettres D'Une Peruvienne. A Lion, 1787. 356, [1] p.

Напис: «Ex dono Bibliothekarij (!) Charcoviensis Universitatis De Ballu».

Печатка овальна «У.Х.» [перша печатка Харківського університету].

Шифр зберігання ЦНБ: РК № 279889.

3. Guhtrie M. Dissertations sur les antiquités de Russie. Saint-Petersbourg, 1795. [4], 239 p.; pl.

Напис: «Donné par le Bibliothécaire Belin de Ballu».

Печатка овальна «У.Х.» [перша печатка Харківського університету].

Шифр зберігання ЦНБ: РК № 253789

4. Lecluse Fl. Manuel de la Langue Grecque. P. 1-2. A Paris, 1802. XXXV, [7], 226 p.

Напис: «Donné par le Bibliothécaire De Ballu».

Печатка овальна «У.Х.» [перша печатка Харківського університету].

Шифр зберігання ЦНБ: РК № 93213.

5. Lucien. Oeuvres de Lucien, traduites du Grec. T. 1. Paris, 1788. XXXI, 446 p.

Напис: «Par Belin de Ballu».

Печатка овальна «У.Х.» [перша печатка Харківського університету].

Шифр зберігання ЦНБ: РК № 264654.

6. Makrizi, Ahmed ibn Ali. Traite des monnoies musulmanes…/ Trad. par A. I. Silvestre de Sacy. Paris, 1797. 89 p.

Напис: «Opuscules de A. I. Sylverstre de Sacy. Ancien conseiller de le cour dea Monnoies de France. Membre de l'Academie des Inscription et Belles lettres; de l'instutut national; membre de la Légion d'honneur. Il m'a envoyé de France ces petites dissertations et je les ai donneés a la Biblioteque de l'université de Charkoff. De Ballu Bibliothecaire».

Печатка овальна «У.Х.» [перша печатка Харківського університету].

Шифр зберігання ЦНБ: РК № 247473.

7. Maudru J.-B. Élémens raisonnés de la Langue Russe ou principes généraux de la grammaire. P. 1. Paris, 1802. XXIX, [2], CXX, 242 p.; tab.

Напис: «Donné a la Bibliothéque par le Bibliothécaire De Ballu».

Печатка овальна «У.Х.» [перша печатка Харківського університету].

Шифр зберігання ЦНБ: РК № 92813.

8. Maximi Tyrii. Dissertationes. Oxoniae, 1677. [12], 514 p.

Напис: «Bibliothecae charcoviensi dono dedi B. D. Ballu».

Печатка овальна «У. Х.» [перша печатка Харківського університету].

Шифр зберігання ЦНБ: РК № 458591.

9. Morgenstern C. De Platonis republica commentationes tres. Halis Saxonum, 1794. X, 314 p.

Напис: «Bibliothecae dono dedit Bibliothecarius de Ballu».

Печатка овальна «У.Х.» [перша печатка Харківського університету].

Шифр зберігання ЦНБ: РК № 264351.

10. Théophraste. Caracteres de Théophraste / traduits du Grec; Par M. B. de B. Paris, 1790. lviii,126 p.; portr.

Напис: «Par M. Belin de Ballu».

Печатка овальна «У.Х.» [перша печатка Харківського університету].

Шифр зберігання ЦНБ: РК № 264660.

Список бібліографічних посилань

1. Березюк Н. М., Левченко И. Г., Чигринова Р. П. *Библиотека Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина за 200 лет (1805–2005).* Харьков : Тимченко А. Н., 2006. 338 с., ил.

2. *Грецькі рукописи XII–XVIII ст. : З фондів Центральної наукової бібліотеки ХНУ імені В. Н. Каразіна:* каталог / упоряд. : О. В. Сучалкін, В. О. Репрінцева. Харків, 2003. 53 с., іл.

3. *Греческие рукописи : Из собрания Центральной научной библиотеки Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина* : каталог / сост. О. В. Сучалкин; науч. ред. О. А. Ручинская. Харьков : Слово, 2012. 96 с., 28 л. ил.

4. Лавровский Н. А. Василий Назарьевич Каразин и открытие Харьковского университета. *Журнал Министерства народного просвещения.* 1872. № 1. С. 57–106.

5. Посохов С. И. *Белен-де-Баллю Яков Яковлевич. Иностранные профессора российских университетов (вторая половина XVIII – первая треть XIX в.).* Москва : РОССПЭН, 2011. С. 32–34.

6. Про становище бібліотеки Харківського університету з 1804 по 1826 рр. : рукопис. *Архів Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.* 18 с.

7. Розальон-Сошальский А. Г. Мои воспоминания. *Харківський університет XIX – початку XX століття у спогадах його професорів та вихованців:* У 2 т. Харків: Сага, 2008. Т. 1. С. 33–40.

8. Роммель К.-Д. *Спогади про моє життя та мій час* / пер. з нім. В. Л. Маслійчук, В. В. Оніщенко; упоряд. В. В. Кравченко. Харків : Майдан, 2001. 235 с. : іл.

9. Роммель Хр. *Пять лет из истории Харьковского университета: Воспоминания профессора Роммеля о своем времени, о Харькове и Харьковском университете.* Харьков : Тип. университета, 1868. XIV, 111 с.

10. Рубинский К. И. *Библиотека Харьковского университета за 100 лет его существования (1805–1905 г.).* Харьков: Типо-лит. «Печатное дело», 1907. 44 с.

11. Сучалкин О. В. Греческие рукописи ЦНБ Харьковского национального университета им. В. Н. Каразина. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.* 2010. № 901. Філологія. Вип. 59. С. 196–199.

12. Устав Императорского Харьковского университета 1804 г. *Периодическое сочинение о успехах народного просвещения.* 1805. № 10. С. 225–290.

13. Фонкич Б. Л. К истории приобретения греческих рукописей Харьковским университетом. *Записки історико-філологічного товариства Андрія Білецького.* Київ, 2003. Вип. IV, кн. 1. С. 198–203.

14. Шульц Г. Ф. *Белен-де-Баллю Яков Яковлевич. Историко-филологический факультет Харьковского университета за первые сто лет его существования (1805–1905)* / под ред. М. Г. Халанского и Д. И. Багалея. Харьков : Тип. А. Дарре, 1908. С. 146–150.

15. Belin de Ballu J. N. *Chrestomathia poetica sive Eclogae poetarum Latinorum in usum studiosae juventutis Rossicae.* P. 1–2. Charcoviae: Typ. Universitatis, 1809. 364 p. ; 339 p.

16. Belin de Ballu J. N. Discours sur la education publique. Comparée á l'education privée. *Речи, говоренные в торжественном собрании Императорского Харьковского университета бывшем 30 августа 1807 г.* Харьков: Тип. университета, 1807. С. 30–53.

17. Belin de Ballu J. N. Notitia et descriptio aliquot codicum manuscriptorum qui reperiuntur in Bibliotheca Universitatis imperialis, quae Charkoviae floret. *Conspectus praelectionum a 17a Augusti 1807 ad 30am Junii 1808 anni, in Caesarea Universitate Charcoviensi publice habendarum.* Charcoviae : Typ. Universitatis, 1807. P. III–X.

18. Belin de Ballu J. N. Que l'on doit preparer par l'etude des sciences au maniment des Armes, et allier la Philosophie à l'art des combats. *Речи, говоренные в торжественном собрании 17 января 1805 года при открытии Императорского Харьковского университета.* Харьков : Тип. университета, 1806. С. 28–34.

19. *Catalogus librorum Bibliothecae Caesareae Universitatis Literarum Charcoviensis* / cur. B. Dzunkowsky. Charkoviae : Typ. Academicis, 1824. IV, 511 p. : 1 tab.

References

1. Bereziuk, N. M., Levchenko, I. G. & Chigrinova, R. P. (2006). *Biblioteka Kharkovskogo natcionalnogo universiteta imeni V. N. Karazina za 200 let (1805-2005)* [The Library of V. N. Karazin Kharkiv National University for 200 years (1805-2005)]. Kharkov, Ukraine: Timchenko A. N. [In Russian].

2. Suchalkin, O. V. & Reprintseva, V. O. (Comp.). (2003). *Hretski rukopysy XII-XVIII st.: Z fondiv Tsentralnoi naukovoi biblioteky KhNU imeni V. N. Karazina:* kataloh [Greek manuscripts XII-XVIII cent.: from the funds of the Central Scientific Library of V. N. Karazin Kharkiv National University]. Kharkiv, Ukraine. [In Ukrainian].

3. Suchalkin, O. V. (Comp.), Ruchinskaia, O. A. (Ed.). (2012). *Grecheskie rukopisi: Iz sobraniia Tcentralnoi nauchnoi biblioteki Kharkovskogo natcionalnogo universiteta imeni V. N. Karazina:* katalog [Greek manuscripts: from the collection of the Central Scientific Library of V. N. Karazin Kharkiv National University]. Kharkov, Ukraine: Slovo. [In Russian].

4. Lavrovskii, N. A. (1872). Vasilii Nazarevich Karazin i otkrytie Kharkovskogo universiteta [V. N. Karazin and opening of Kharkiv university]. *Zhurnal Ministerstva Narodnogo Prosvesheniia.* 1, 57-106. [In Russian].

5. Posokhov, S. I. (2011). Belen de Balliu Iakov Iakovlevich [Belin de Ballu J.]. In *Inostrannye professora rossiiskikh universitetov (vtoraia polovina XVIII – pervaia tret XIX v.)* [Foreign professors of Russian Universities (second half of the 18th – first third of the 19th century)]. (Pp. 32-34). Moscow, Russia: ROSSPEN. [In Russian].

6. Pro stanovyshche biblioteky Kharkivskoho universytetu z 1804 po 1826 rr.: rukopys [On the situation of the library of Kharkiv University from 1804 to 1826 years: manuscript]. *Arkhiv Tsentralnoi naukovoi biblioteky Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina,* 18 p. [In Ukrainian].

7. Rozalon-Soshalskii, A. G. (2008). Moi vospominaniia [My memories]. In *Kharkivskii universytet XIX – pochatku XX stolittia u spohadakh jogo profesoriv ta vihovantsiv* [Kharkiv University of the XIX – the beginning of the XX century in the memories of its professors and students]. (Vol. 1, Pp. 33-40). Kharkiv, Ukraine: Saga. [In Russian].

8. Rommel, K.-D. (2001). *Spohady pro moie zhyttia ta mii chas* [The memories about my life and my time]. V. L. Masliichuk & V. V. Onishchenko (Trans.); V. V. Kravchenko (Comp.). Kharkiv, Ukraine: Maidan. [In Ukrainian].

9. Rommel, Hr. (1868). *Piat let iz istorii Kharkovskogo univer-*

siteta: Vospominaniia professora Rommelia o svoem vremeni, o Kharkove i kharkovskom universitete [Five years from the history of Kharkiv University: The memories professor's Rommel about his time, Kharkiv and Kharkiv University]. Kharkov: Tip. Universiteta. [In Russian].

10. Rubinskii, K. I. (1907). *Biblioteka Kharkovskogo universiteta za 100 let ego sushchestvovaniia (1805-1905 g.)* [The Library of Kharkiv University for 100 years its existence (1805-1905)]. Kharkov: Tipo-lit. «Pechatnoe delo». [In Russian].

11. Suchalkin, O. V. (2010). Grecheskie rukopisi TcNB Kharkovskogo natcionalnogo universiteta im. V. N. Karazina [Greek manuscripts of the Central Scientific Library of V. N. Karazin Kharkiv National University]. *Vìsnuk Kharkivskoho Natsionalnoho Universitetu imeni V. N. Karazina. Filologiya,* 901(59), 196-199. [In Russian].

12. (1805). Ustav Imperatorskogo Kharkovskogo universiteta 1804 g. [Statute of Imperial Kharkov University of 1804]. *Periodicheskoe Sochinenie o Uspekhakh Narodnogo Prosveshcheniia.* 10, 225-290. [In Russian].

13. Fonkich, B. L. (2003). K istorii priobreteniia grecheskikh rukopisei Kharkovskim universitetom [To the history acquisitions Greek manuscripts by Kharkov University]. *Zapysky Istoryko-Filolohichnoho Tovarystva Andriia Biletskoho*, IV(1), 198-203. [In Russian].

14. Shultc, G. F. (1908). Belen de Ballyu Iakov Iakovlevich [Belin de Ballu J.] In *Istoriko-filologicheskii fakultet Kharkovskogo universiteta za pervye sto let ego sushestvovaniia (1805-1905)* [Faculty of History and Philology of Kharkov University in the first hundred years of its existence (1805-1905)]. (Pp. 146-150). Kharkov: Tip. A. Darre. [In Russian].

15. Belin de Ballu, J. N. (1809). *Chrestomathia poetica sive Eclogae poetarum Latinorum in usum studiosae juventutis Rossicae* [Poetic Anthology or Eclogs of Latin poets for the Russian youth]. (Vols. 1-2). Kharkov: Typ. Universitatis. [In Latin].

16. Belin de Ballu, J. N. (1807). Discours sur la education publique. Comparée á l'education privée [Speech on public education. Compared to private education]. In *Rechi, govorennye v torzhestvennom sobranii Imperatorskogo Kharkovskogo universiteta byvshem 30 avgusta 1807 g.* [Speech delivered at the solemn meeting of the Imperial Kharkov University on August 30, 1807]. (Pp. 30-53). Kharkov: Tip. Universiteta. [In French].

17. Belin de Ballu, J. N. (1807). Notitia et descriptio aliquot codicum manuscriptorum qui reperiuntur in Bibliotheca Universitatis imperialis, quae Charkoviae floret [Information and description for some codicum manuscripts that are found in the library of Imperial Kharkov University]. In *Conspectus praelectionum a 17a Augusti 1807 ad 30am Junii 1808 anni, in Caesarea Universitate Charcoviensi publice habendarum* [The review of public readings at the Imperial Kharkov University from August 17, 1807 to June 30, 1808 have been taught]. (Pp. III-X). Charcoviane: Typ. Universitatis. [In Latin].

18. Belin de Ballu, J. N. (1806). Que l'on doit preparer par l'etude des sciences au maniment des Armes, et allier la Philosophie à l'art des combats [That one must prepare by the study of sciences in the handling of Arms and combine Philosophy with the art of fighting]. In *Rechi, govorennye v torzhestvennom sobranii byvshem 17 ianvaria 1805 g. pri otkrytii Imperatorskogo Kharkovskogo universiteta* [Speech delivered at the solemn meeting on January 17, 1805 upon opening of the Imperial Kharkov University]. (Pp. 28-34). Kharkov: Tip. Universiteta. [In French].

19. Dzunkowsky, V. (Comp.). (1824). *Catalogus librorum Bibliothecae Caesareae Universitatis Literarum Charcoviensi* [Catalog of the books of the Library Imperial Kharkov University]. Kharkov: Typ.Academicis. [In Latin].

Maryna Bobrova,
chief at the department, ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5197-898X,
Central Scientific Library of V. N. Karazin Kharkiv National University (Kharkiv, Ukraine)
Iryna Kononenko,
chief at the Sector of valuable publications and manuscripts, ORCID: https://orcid.org/0000-0001-6981-9418,
Central Scientific Library of V. N. Karazin Kharkiv National University (Kharkiv, Ukraine)

THE FIRST LIBRARIAN OF THE UNIVERSITY LIBRARY

This article is devoted to J. Belen-de-Ballu (fr. Jacques Nicolas Belin de Ballu; 28.02.1753, Paris – 16.06.1815, St. Petersburg), who was one the first professors of Kharkiv University and the first librarian of the university's book depository. The period of his activity coincided with the foundation and the initial phase of existing (1804-1811) of the first secular educational institution in Eastern Europe. The article contains the record of his early activities as a scientist and a translator. It was one of his Lukian's translations published in six volumes in the 1880s that helped J. Belen-de-Ballu to be elected as a member of Academie des inscriptions et belles-lettres in Paris. In Kharkiv University J. Belen-de-Ballu taught Greek, Latin and French literature, Greek grammar, Italian, Greek archeology and the rules of eloquence. He was elected the dean of the department of literature of the Philosophy faculty in 1808-1809. This article also describes the history of Kharkiv imperial library foundation and the beginning of forming of its book fund. The ways of book fund receipts (gifts, donations, publications of the university typography etc.) are also investigated in the article. J. Belen-de-Ballu contributed a lot to the foundation and development of the library and the organization of library stock. He sorted the books, added them into the catalog, compiled the lists of literature and selected the books that needed interlacing. The article also contains information about the two speeches given by J. Belen-de-Ballu on the Kharkiv university opening date (January 17, 1805) and on the solemn assembly (August 30, 1807). The first librarian of the university was also the one to research and describe 17 unique Greek manuscripts of XII-XVIII centuries that were acquired by the university in 1806. The article contains excerpts from memoirs of contemporaries about the life of the professor in the period of his activity in Kharkiv and the list of the books with autographs of Belen-de-Ballu, that are still kept in the rare books fund Central Scientific Library of the Karazin National University.

K e y w o r d s: I. Belen de Ballu, V. N. Karazin Kharkiv National University, university's library, books with autographs.

Central Scientific Library of V. N. Karazin Kharkiv National University
4, Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine
e-mail: rare.cnb@karazin.ua
e-mail: koniryna@gmail.com

Стаття надійшла до редакції 26.03. 2020 р.